

KWALIFIKACJE REKTORA WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO

Jerzy Adamczyk*

Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

Wstęp

Papież Jan Paweł II w posynodalnej adhortacji *Pastores dabo vobis* pisał: „seminarium samo w sobie jest *podstawowym doświadczeniem życia Kościoła*: biskup jest w nim obecny poprzez posługę rektora oraz służbę współodpowiedzialności i jedności z innymi wychowawcami, której jest animatorem, służbę mającą na celu duszpasterski i apostołski rozwój alumnów. Członkowie wspólnoty seminaryjnej, zjednoczeni przez Ducha Świętego więzami braterstwa, pracują razem, każdy według otrzymanych darów, by wszyscy wzrastali w wierze i miłości, a także przygotowali się odpowiednio do kapłaństwa, czyli do przedłużania zbawczej obecności Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza w Kościele i w historii”¹.

Rektor stoi na czele wspólnoty seminaryjnej i jest głównym współpracownikiem biskupa diecezjalnego oraz jego reprezentantem w kwestii kształcenia przyszłych prezbiterów². Winien on czuć się ściśle złączony z biskupem, którego jest przedstawicielem z tytułu swojego urzędu, oraz szczerze i z przekonaniem

* Ks. dr hab. Jerzy Adamczyk – wykładowca prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu; e-mail: ksjerzyad@wp.pl.

¹ Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Pastores dabo vobis”* 25.03.1992, nr 60, „Acta Apostolicae Sedis”(dalej: PDV) 84 (1992), s. 657–804.

² Urząd rektora wyższego seminarium duchownego jest obowiązkowy: „każde seminarium powinno mieć rektora, który stoi na jego czele” (kan. 239 § 1); zob. T. Rincón-Pérez, *Rector de seminario*, w: *Diccionario General de Derecho Canónico*, t. 6, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Pamplona 2012, s. 768; P. Laghi, *La formazione dei sacerdoti alla luce della „Pastores dabo vobis”*, „Seminarium” 33 (1993), s. 124.

współpracować z innymi osobami odpowiedzialnymi za formację kleryków³, gdyż „cała kapłańska wspólnota wychowawców powinna solidarnie dzielić się odpowiedzialnością za wychowanie kandydatów do kapłaństwa”⁴. Zatem urząd rektora wyższego seminarium jest nie tylko obowiązkowy, ale także związany z wielką odpowiedzialnością⁵, gdyż do niego „należy troska o codzienne kierowanie seminarium”⁶.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie zagadnienie kwalifikacji rektora wyższego seminarium duchownego. Najpierw uwaga zostanie zwrócona na sprawę zdatności do pełnienia urzędu rektora seminarium w ogólności, następnie podejmie się próbę ukazania przymiotów osobowościowych (ludzkich) tego prezbitera, potem omówi się zalety duchowe rektora, wreszcie zostanie ukazane zagadnienie kwalifikacji naukowych i praktycznych rektora.

1. Zdatność do pełnienia urzędu rektora seminarium w ogólności

Funkcja rektora seminarium duchownego jest urzędem kościelnym, czyli ustanowionym na stałe zadaniem z postanowienia kościelnego dla realizacji celu duchowego, czyli wychowania przyszłych prezbiterów⁷. Według kan. 149 § 1 urząd kościelny można powierzyć temu, kto pozostaje we wspólnocie Kościoła i jest zdatny, czyli posiada przymioty wymagane do sprawowania tego urzędu prawem powszechnym, partykularnym lub fundacyjnym. Jest oczywiste, że przywołana norma odnosi się także do urzędu rektora wyższego seminarium duchownego.

Urząd kościelny można powierzyć jedynie osobie zdatnej, czyli spełniającej wymogi zarówno ogólne, czyli bezwzględne (stawiane kandydatom do jakiego-

³ Por. PDV, nr 66; zob. G. Brugnotto, *Il seminario maggiore: autentica comunità ecclesiale. Annotazioni teologico-canonistiche*, „Quaderni di dirittoecclesiale” 14 (2001), nr 3, s. 241. G. Brugnotto proponuje własną definicję wyższego seminarium duchownego: „jest to wspólnota wiernych powołanych do kapłaństwa ukonstytuowana na stałe w ramach Kościoła partykularnego, w której troska formacyjna i duszpasterska jest powierzona wspólnocie wychowawczej, której przewodniczy rektor pod władzą biskupa diecezjalnego i z jego bezpośrednim udziałem” (tamże, s. 249).

⁴ PDV, nr 66.

⁵ Biskupi diecezjalni „niech bardzo starannie dobierają rektorów [...], a szczególnie tego, na którym ciąży obowiązek pełen odpowiedzialności, kształtowania dusz przyszłych kapłanów” (Pius PP. XI, *Litterae encyclicae „Ad catholici sacerdotii”* 20.12.1935, pars III, „Acta Apostolicae Sedis” 28 (1936), s. 5–53). Por. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario nell'attuale legislazione canonica*, Roma 2007, s. 49.

⁶ Kan. 260; zob. kan. 1360 § 2 KPK z 1917 r.

⁷ Zob. kan. 145 § 1.

kolwiek urzędu kościelnego), jak też szczegółowe, czyli względne (wynikające z natury urzędu, który ma być nadany). Przymioty wymagane do konkretnego urzędu określa prawo powszechne, partykularne lub fundacyjne – czy to wprost⁸, czy to pośrednio⁹. Sąd o zdatności należy do władzy nadającej urząd, a jeśli jakiś podmiot ma prawo przedstawiania kandydata, winien przedtem upewnić się o jego zdatności. Wymagane walory są określane w prawie w sposób albo wiążący¹⁰, albo też dyrektywny¹¹. Ujmuje się je od strony negatywnej¹² lub pozytywnej¹³.

Tak więc rektor seminarium winien być zdatny, czyli posiadać przymioty wymagane do tego urzędu prawem powszechnym, partykularnym lub fundacyjnym. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku nie wypowiada się na temat zdatności kandydata na rektora seminarium¹⁴.

Zadania związane z urzędem rektora seminarium są wielorakie i bardzo odpowiedzialne. Rektor wobec wspólnoty seminaryjnej reprezentuje biskupa¹⁵. Jest pierwszym odpowiedzialnym za funkcjonowanie seminarium, jak również występuje w imieniu seminarium wobec władzy kościelnej i państwowej¹⁶. Troszczy się i wspiera formację alumnów we wszystkich jej aspektach, dbając o ich harmonię

⁸ Np. kan. 478; 494 § 1.

⁹ Np. jako zdatność do biskupstwa – kan. 378 § 1, czy do kapłaństwa – kan. 1026.

¹⁰ Por. np. kan. 378 § 1 n. 3 i 4.

¹¹ Por. np. kan. 378 § 1 n. 5: „lub prawdziwej biegłości”.

¹² Np. kan. 317 § 4; 483 § 2: „ponad wszelkim podejrzeniem”.

¹³ Por. R. Sobański, *Komentarz do kan. 149*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, ks. 1: *Normy ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003, s. 239.

¹⁴ Kodeks również nie mówi wyraźnie, czy do ważnego wykonywania swojego urzędu rektor seminarium musi być prezbiterem. Ukształtowanie seminarium, jako „wspólnoty kościelnej”, konieczność sprawowania w tej wspólnotcie Mszy św., konieczność udziału rektora w potrójnej funkcji nauczania, uświęcania i rządzenia, bycie najbliższym współpracownikiem i reprezentantem biskupa w hierarchicznej strukturze Kościoła w obszarze formacji przyszłych kapłanów – to wszystko wskazuje na konieczność posiadania przez rektora seminarium święceń prezbiteratu. Por. G. Brugnotto, *Il seminario maggiore...*, s. 239–240. Trzeba dodać, że rektor pełni też wobec wszystkich przebywających w seminarium (alumnów, przełożonych i profesorów, którzy zamieszkują w seminarium, ale także sióstr zakonnych i całego personelu świadczącego regularne usługi, który nie mieszka w seminarium, oraz wszystkich tych, którzy aktualnie, fizycznie przebywają w domu formacyjnym) obowiązki proboszcza, z wyjątkiem spraw małżeńskich, które są wyłącznie zarezerwowane dla miejscowego proboszcza, oraz przyjmowania spowiedzi swoich alumnów mieszkających w tym samym domu, chyba że w poszczególnych przypadkach alumni dobrowolnie o to proszą. Stąd winien mieć także przymioty, których wymaga się od kandydata na proboszcza. Por. kan. 262, 521 i 985; A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 102–103.

¹⁵ Zob. P. Montini, *L'ammissione al seminario di candidati usciti o dimessi da seminari o istituti di vita consacrata*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 14 (2001), nr 3, s. 295; F. Coccopalmerio, *La formazione al ministero ordinato*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 14 (1990), nr 1, s. 10.

¹⁶ Por. kan. 238 § 2.

i wzajemną integrację. Doceniając i akceptując radę i pomoc swoich współpracowników, to on jest ostatecznie odpowiedzialny za wydanie podsumowującej opinii, którą przedstawia biskupowi na temat zdatości kandydata do seminarium, realizacji różnych etapów drogi wychowawczej i zdatości do święceń. Rektor jest pierwszym wychowawcą i koordynatorem procesu formacyjnego. Do jego kompetencji należy troska o właściwe ukierunkowanie kształcenia i jego zharmozonizowanie z postanowieniami biskupa i Kościoła, przekładając je wraz ze swoimi współpracownikami na codzienną praktykę¹⁷. „Rektor, na którym spoczywa zasadniczy ciężar zarządzania Seminarium, winien być koordynatorem Przełożonych i z braterską miłością starać się o ścisłą z nimi współpracę”¹⁸.

Wymienione zadania rektora stanowią całokształt czynności – o treści nie tylko prawnej – które z jednej strony stawiają rektora w relacji wzajemnego zaufania z biskupem, a z drugiej domagają się słusznej autonomii działania i pewnej stałości w sprawowaniu jego urzędu, którą trzeba określić w statutach seminarium¹⁹.

Należy zauważyć, że chociaż Kodeks nie wskazuje wyraźnie wymogów zdatości kandydata na urząd rektora seminarium, to jednak wyłaniają się one z całokształtu funkcji, które mu się przypisuje²⁰. Niemniej inni prawodawcy wyraźnie wypowiadają się ogólnie i szczegółowo o przymiotach rektora seminarium, które winny być szczególnie.

Papież Pius XI w encyklice *Ad catholici sacerdotii* domaga się, aby biskupi bardzo starannie dobierali rektorów, na których ciąży pełen odpowiedzialności obowiązek kształtowania dusz przyszłych kapłanów²¹.

Redaktorzy dyktorium *Ecclesiae imago* polecają, aby biskup z niezwykłą troskliwością dobierał wychowawców (czyli także przede wszystkim rekto-

¹⁷ Por. Congregazione per L'educazione Cattolica, *Direttive „Tra i vari mezzi” sulla preparazione degli educatori nei seminari*, 4.11.1993, nr 43, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 13, Bologna 1995 (dalej: *Tra i vari mezzi*), nr 1734–1775; D. Cito, *Comentario al cán. 260*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. 2, cz. II, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1996², s. 287; G. Brugnotto, *Il seminario maggiore...*, s. 239.

¹⁸ Sacra Congregazione per L'educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 601.1970, nr 29, „Acta Apostolicae Sedis” (1970), s. 321–384, editio apparata post Codicem iuris canonici promulgatum, 19.03.1985, Typis Polyglottis Vaticanis 1985 (dalej: RFIS); T. Rincón-Pérez, *Rector de seminario...*, s. 769; A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 54.

¹⁹ Por. D. Cito, *Comentario al cán. 260*, s. 288; A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 68; PDV, nr 66; RFIS, nr 29.

²⁰ Por. D. Cito, *Comentario al cán. 260*, s. 234.

²¹ Pars III.

ra seminarium)²². Podobnie wypowiadają się autorzy *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi*, w którym zapisano: „biskup ze szczególną troską winien dobierać rektora seminarium spośród najlepszych kapłanów diecezji”²³.

O szczególnych walorach rektora seminarium pośrednio mówi tekst *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*: „rektor, na którym spoczywa zasadniczy ciężar zarządzania Seminarium...”²⁴, jak również posynodalna adhortacja *Pastores dabo vobis*: „seminarium samo w sobie jest podstawowym doświadczeniem życia Kościoła: biskup jest w nim obecny poprzez posługę rektora”²⁵, co świadczy o wysokich kwalifikacjach tego prezbitera.

Na konieczność wybitnej zdatności kandydata na rektora seminarium wskazują pośrednio dyrektywy Kongregacji Edukacji Katolickiej *Tra i vari mezzi*, gdzie prawodawca podkreśla, że rektor w kierowaniu seminarium ponosi główną i ciężką odpowiedzialność²⁶, oraz *Wskazania nt. formacji kapłańskiej* Konferencji Episkopatu Włoch, w których prawodawca domaga się od biskupa diecezjalnego wielkiej czujności w wyborze wychowawców seminarium, czyli przede wszystkim rektora²⁷.

2. Przymioty osobowościowe (ludzkie) rektora seminarium

Bardzo ważna funkcja rektora seminarium, czyniąca go głównym odpowiedzialnym za formację alumnów oraz wysoka ranga instytucji seminarium duchownego w diecezji wymagają od kandydata na ten urząd wysokich walorów osobowościowych. Winien być on wybrany „ze szczególną troską”²⁸ „spośród najlepszych osób swojej diecezji”²⁹, „spośród najlepszych kapłanów

²² Sacra Congregatio pro Episcopis, *Directorium „Ecclesiae imago” de pastorali ministerio Episcoporum*, 22.02.1973, nr 192, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 4, Bologna 1997, nr 1945–2328, tekst polski: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. 6, z. 1, red. E. Szaftrowski, Warszawa 1975 (dalej: EI), nr 10370–11035.

²³ Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi*, 22.02.2004, nr 89, Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektywum o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005 (dalej: AS).

²⁴ RFIS, nr 29.

²⁵ PDV, nr 60.

²⁶ *Tra i vari mezzi*, nr 30; por. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 70.

²⁷ Conferenza Episcopale Italiana, *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana. Orientamenti e norme per i seminari (terza edizione)*, 4.11.2006, nr 67, „Notiziario della Conferenza Episcopale Italiana” 40 (2006), nr 10, s. 289–435; por. tamże, nr 69; zob. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 70.

²⁸ AS, nr 89.

²⁹ EI, nr 192.

diecezji”³⁰. Więcej, prawodawcy tak bardzo zależy, żeby rektor miał szczególne przymioty, że poleca, aby „jeżeli nie posiada [odpowiednich kandydatów w swojej diecezji], prosić inne diecezje, bardziej zasobne w takich kapłanów”³¹.

Kodeks nie wypowiada się o zaletach osobowościowych (ludzkich) rektora seminarium. Przede wszystkim wspomniany kapłan winien posiadać cechy, których wymaga się od każdego alumna, diakona i kapłana. Bez posiadania odpowiednich przymiotów osobowościowych, a także bez ich nieustannego rozwijania, piastowanie urzędu rektora byłoby pozbawione swego niezbędnego fundamentu³². Nie jest to tylko postulat rozumu, potwierdzony przez doświadczenie, lecz jest wymogiem, „który znajduje najgłębszą i szczególną motywację w samej naturze kapłana i jego posługi. Kapłan, powołany do tego, by być «żywym obrazem» Jezusa Chrystusa, Głowy i Pasterza Kościoła, powinien starać się odtworzyć w sobie, w miarę możliwości, ludzką doskonałość jaśniejącą w Synu Bożym, który stał się człowiekiem, ujawniającą się szczególnie wyraziście w Jego postawie wobec innych, tak jak ukazują to Ewangelisci. Posługa kapłana polega na głoszeniu słowa, sprawowaniu sakramentów, prowadzeniu w miłości wspólnoty chrześcijańskiej «w imieniu i zastępstwie Chrystusa», w tym wszystkim jednak musi on zwracać się zawsze i tylko do konkretnych ludzi: «Każdy [...] arcykapłan z ludzi brany, dla ludzi bywa ustanawiany w sprawach odnoszących się do Boga» (Hbr 5,1). Stąd też formacja ludzka kapłana okazuje się szczególnie ważna ze względu na tych, do których skierowana jest jego misja”³³.

Właśnie po to, żeby posługa rektora była po ludzku jak najbardziej wiarygodna i łatwa do przyjęcia, winien on formować swą ludzką osobowość w taki sposób, by stawać się dla alumnów pomostem, a nie przeszkodą w ich spotkaniu z Jezusem Chrystusem. Jest istotne, by rektor, biorąc przykład z Jezusa, który „wiedział, co w człowieku się kryje” (J 2,25; por. 8,3–11), umiał poznawać do głębi wnętrze człowieka, odgadywać trudności i problemy, ułatwiać spotkanie i dialog, zdobywać zaufanie i nawiązywać współpracę, wyrażać spokojne i zrównoważone sądy³⁴.

³⁰ AS, nr 89.

³¹ Tamże. „Gdy nie ma takich kandydatów w swojej diecezji, sprowadza ich spoza diecezji” (EI, nr 192).

³² Rektor powinien koniecznie posiadać pewne naturalne przymioty. Por. RFIS, nr 30; A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 53.

³³ PDV, nr 43.

³⁴ Por. tamże.

Kandydat na rektora powinni rozwijać w sobie kompleks cech ludzkich, bez których nie można ukształtować osobowości zrównoważonej, silnej i wolnej, zdolnej dźwigać ciężary odpowiedzialności wynikającej z jego zadania. Powinien więc posiadać takie cechy, jak: umiłowanie prawdy, prawość i rzetelność, szacunek wobec każdej osoby, poczucie sprawiedliwości, wierność danemu słowu, umiejętność prawdziwego współczucia, konsekwencja w postępowaniu, a zwłaszcza zrównoważone sąd i zachowania³⁵, umiejętność współpracy z innymi osobami odpowiedzialnymi za formację alumnów³⁶.

Szczególnie ważna jest u kandydata na rektora zdolność do utrzymywania więzi z innymi, zwłaszcza ze współpracownikami w seminarium – cecha rzeczywiście podstawowa, konieczna dla tego, kto ma ponosić odpowiedzialność za wspólnotę i uformowanie dobrych kapłanów.

Jan Paweł II pisze: „dlatego kapłan nie może być arogancki ani kłótlivy, lecz uprzejmy, gościnny, szczery w słowach i w intencjach, roztrotny i dyskretny, wielkoduszny i gotowy do służby, zdolny utrzymywać otwarte i braterskie kontakty z innymi i nawiązywać je ze wszystkimi, zawsze gotów zrozumieć, przebaczyć i pocieszyć”³⁷.

Niewątpliwie rektor winien cechować się walorami ludzkimi, jakich wymaga się od proboszcza, takimi jak: komunikatywność, oraz uzdolnieniami organizacyjnymi i w dziedzinie zarządzania³⁸.

Rektor seminarium winien posiadać te cnoty, które mają duże znaczenie w obcowaniu z ludźmi³⁹. Podobnie jak pozostali wykładowcy przedmiotów filozoficznych, teologicznych i prawnych, rektor powinien odznaczać się cnotą⁴⁰, zdolnością „do wnikania w umysły młodych”⁴¹, predyspozycjami pedagogicznymi⁴², stanowczością⁴³, roztropnością, mądrością, równowagą emocjonalną⁴⁴, mieć kapłańskie kontakty z ludźmi, również z niekatolikami czy z niewierzącymi⁴⁵, cieszyć się dobrą opinią⁴⁶.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ Por. RFIS, nr 29; por. *Tra i vari mezzi*, nr 4, 60.

³⁷ PDV, nr 43.

³⁸ AS, nr 213.

³⁹ Por. kan. 245 § 1.

⁴⁰ Por. kan. 253 § 1; *Encyklika „Ad catholici sacerdotii”*, pars III.

⁴¹ RFIS, nr 30; por. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 53.

⁴² Por. EI, nr 192.

⁴³ Por. kan. 260–261; EI, nr 192.

⁴⁴ Por. *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana...*, nr 69; zob. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 73.

⁴⁵ Zob. kan. 256 § 1.

⁴⁶ Por. kan. 378 § 1, nr 2.

Trzeba podsumować, że ze względu na wielką wagę urzędu rektora wyższego seminarium duchownego, będącego reprezentantem biskupa, którego służba ma na celu duszpasterski i apostołski rozwój alumnów⁴⁷, zarówno kandydat na ten urząd, jak i urzędujący rektor winien posiadać przymioty ludzkie w stopniu wysokim i nieustannie je rozwijać.

3. Przymioty duchowe rektora

„Formacja ludzka, zakorzeniona w antropologii przyjmującej pełną prawdę o człowieku, otwiera się na formację duchową i w niej znajduje dopełnienie”⁴⁸. Urząd rektora wyższego seminarium duchownego wymaga od jego tytulariusza nie tylko przymiotów ludzkich, ale koniecznie wysokich walorów duchowych, które są rezultatem egzystencji „w zażyłej i nieustannej łączności z Ojcem przez Syna Jego Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym”⁴⁹. Trzeba, aby posiadał i zdobywał „wraz z odpowiednią ludzką dojrzałością, ducha Ewangelii i ścisłą łączność z Chrystusem”⁵⁰. Rektor jest bowiem pierwszym formatorem w seminarium.

Kodeks milczy w sprawie walorów duchowych wspomnianego prezbitera. Jednak kwestię tę poruszają inni prawodawcy. Wychowawcy seminarium, a więc przede wszystkim rektor winien być wybrany „ze szczególną troską”⁵¹ „spośród najlepszych osób swojej diecezji”⁵², „spośród najlepszych kapłanów diecezji”⁵³.

Rektor powinien przede wszystkim wyróżniać się pobożnością. Owa pobożność winna się przejawiać w systematycznym czytaniu Słowa Bożego, połączonym z rozmyślaniem i modlitwą⁵⁴, intensywnym życiu modlitwą⁵⁵, w pobożnym

⁴⁷ Por. PDV, nr 60. Figura rektora seminarium, która wylania się z PDV, nie jest statyczna czy zamknięta w sobie, przeciwnie, rektor jest przewodnikiem wspólnoty „wychowawczej w drodze” (nr 60), z tego powodu wymiar dynamiczny i aktywność rektora ściśle kształtują swoisty „munus” rektora. Por. P. Laghi, *La formazione dei sacerdoti alla...*, s. 124; A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 60.

⁴⁸ PDV, nr 45.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Kan. 244.

⁵¹ AS, nr 89.

⁵² EI, nr 192.

⁵³ AS, nr 89.

⁵⁴ Por. PDV, nr 47; por. kan. 276 § 2, nr 2, 5.

⁵⁵ PDV, nr 47.

celebrowaniu Eucharystii i liturgii godzin⁵⁶, systematycznym korzystaniu z sakramentu pokuty⁵⁷, „szukaniu Chrystusa w ludziach” (miłość bliźniego)⁵⁸, w rozwijaniu cnót posłuszeństwa, celibatu i ubóstwa⁵⁹. Rektor winien odprawiać rekolekcje według przepisów prawa partykularnego⁶⁰, oddawać szczególną cześć Bogurodzicy Dziewicy i praktykować inne powszechne i partykularne środki uświęcenia⁶¹.

Przełożony seminarium powinien posiadać nadprzyrodzone przymioty⁶², odpowiednie przygotowanie duchowe⁶³, odznaczać się dużą gorliwością w duszpasterstwie⁶⁴.

Ma być kapłanem „o wypróbowanej cnocie”⁶⁵, a cnót kapłańskich winien uczyć raczej przykładem niż słowem⁶⁶, winna go cechować braterska miłość⁶⁷, duch kapłański i apostołski⁶⁸, jak również ojcostwo duchowe wobec powierzonej mu wspólnoty⁶⁹.

Wymienione zalety duchowe, które w dużym stopniu winien posiadać tytulariusz urzędu rektora seminarium, są tak ważne, że gdyby biskup nie mógł znaleźć w swojej diecezji takiego kandydata, to winien go sprowadzić spoza diecezji⁷⁰.

4. Kwalifikacje naukowe i praktyczne rektora wyższego seminarium duchownego

Zarówno kandydat na rektora, jak i rektor, który stoi na czele każdego seminarium, powinni posiadać stosowne kwalifikacje naukowe i praktyczne, odpowiednie do zadania, które mają zlecone. Skoro na stanowisko wykładowców

⁵⁶ Por. PDV, nr 48; por. kan. 276 § 2, nr 2–3.

⁵⁷ Por. PDV, nr 48; por. kan. 276 § 2, nr 5.

⁵⁸ PDV, nr 49.

⁵⁹ Por. PDV, nr 49; por. kan. 277 § 1; kan. 282 § 1.

⁶⁰ Por. kan. 276 § 2, nr 4.

⁶¹ Por. kan. 276 § 2, nr 5.

⁶² Por. RFIS, nr 30.

⁶³ Por. EI, nr 192; por. *Tra i vari mezzi*, nr 75.

⁶⁴ Por. AS, nr 89.

⁶⁵ *Encyklika „Ad catholici sacerdotii”*, pars III.

⁶⁶ Tamże.

⁶⁷ Por. RFIS, nr 29; zob. kan. 245.

⁶⁸ RFIS, nr 30.

⁶⁹ Por. *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana...*, nr 69.

⁷⁰ Por. EI, 192. „Jeżeli ich [kandydatów na rektora] nie posiada, prosi inne diecezje, bardziej zasobne w takich kapłanów” (AS, nr 89).

przedmiotów filozoficznych, teologicznych i prawnych biskup lub zainteresowani biskupi powinni mianować tylko tych, którzy odznaczając się cnotą, uzyskali doktorat lub licencjat na uniwersytecie albo wydziale uznanym przez Stolicę Apostolską⁷¹, to tym bardziej rektor, który nie tylko sam jest wykładowcą, ale odpowiada za formację intelektualną i pastoralną. Winien być on wybrany „ze szczególną troską”⁷² „spośród najlepszych osób swojej diecezji”⁷³, „spośród najlepszych kapłanów diecezji”⁷⁴, także, jeśli chodzi o jego naukowe i praktyczne przygotowanie.

Dekret soborowy *Optatam totius* przypomina: „przezo przełożeni i profesorowie seminariów winni być dobierani spośród najlepszych mężów i starannie przygotowani przez gruntowne wykształcenie”⁷⁵, co odnosi się oczywiście do rektora.

Według dyrektorium *Ecclesiae imago* biskup z niezwykłą troskliwością winien dobierać wychowawców i wykładowców seminarium spośród najlepszych osób swojej diecezji. Mają się odznaczać solidną i doświadczoną wiedzą oraz posiadać szczególne przygotowanie pedagogiczne⁷⁶. Natomiast redaktorzy *Directorio per il ministero pastorale dei vescovi* wymagają, aby rektor wyróżniał się wiernością doktrynie, odbył akademickie przygotowanie specjalistyczne, aby było rzeczywiście fachowe, pedagogiczne, duchowe, ludzkie i teologiczne⁷⁷. Z kolei posynodalna adhortacja *Pastores dabo vobis* domaga się, aby formatorzy (oczywiście także rektor) posiadali specjalne przygotowanie o charakterze fachowym, pedagogicznym, duchowym, ludzkim i teologicznym⁷⁸.

Według *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, ponieważ funkcja przełożonych w seminarium (przede wszystkim rektora) jest jedną z najbardziej

⁷¹ Kan. 253 § 1.

⁷² AS, nr 89.

⁷³ EI, nr 192.

⁷⁴ AS, nr 89.

⁷⁵ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de Institutione sacerdotali*, „*Optatam Totius*”, 28.10.1965, nr 5, „*Acta Apostolicae Sedis*” 58 (1966), s. 713–727, tekst polski: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 288–301. Na konieczność wybierania najlepszych kapłanów do pracy w seminarium, w tym oczywiście rektora, kładł nacisk papież Pius XII w liście apostolskim skierowanym do ordynariuszy Brazylii z dnia 23 kwietnia 1947 r. Pius PP. XII, *Epistula apostolica* „*Volvidos cinco*” 23.04.1947, „*Acta Apostolicae Sedis*” 39 (1947), s. 289; por. A.Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 49.

⁷⁶ Por. EI, nr 192.

⁷⁷ Por. AS, nr 89.

⁷⁸ Por. PDV, nr 66.

wzniosłych umiejętności, powinni oni koniecznie posiadać należne przygotowanie duchowe, pedagogiczne lub techniczne, zdobyte we własnym regionie lub w innych regionach, w służących temu celowi specjalnych instytutach, które tam założono lub trzeba założyć⁷⁹. Profesorowie (także rektor) winni być prawdziwie biegli w zakresie swoich dyscyplin i posiadać odpowiednią wiedzę z dziedzin pokrewnych. Dlatego powinni mieć należne przygotowanie oraz stosowne stopnie akademickie: do wykładania nauk teologicznych i filozofii przynajmniej stopień licencjata albo równoważny, a do innych przedmiotów stosowne kwalifikacje akademickie⁸⁰. Wychowawcy i wykładowcy mają starać się ciągle uzupełniać swoje przygotowanie naukowe przez lekturę czasopism i nowych książek, częstą wymianę myśli z uczonymi oraz udział w zjazdach naukowych⁸¹.

Autorzy dyrektyw Kongregacji Edukacji Katolickiej *Tra i vari mezzi* wymagają, aby kandydaci na rektora odbyli studia specjalistyczne w połączeniu z udziałem w konferencjach i kursach duchowości, pedagogicznych i psychologicznych, które oferują różne ośrodki akademickie⁸². Rektorzy winni również realizować formację stałą w sferze swojego wykształcenia⁸³.

Wskazania nt. formacji kapłańskiej Konferencji Episkopatu Włoch przewidują dla rektora specjalną formację początkową (w tym naukową), możliwie przed zleceniem mu tego zadania, jak również formację stałą⁸⁴.

Rektor seminarium duchownego winien także posiadać odpowiednią praktykę duszpasterską. Ma się odznaczać „odpowiednim doświadczeniem w zakresie pasterzowania”⁸⁵, „odpowiednim doświadczeniem i dużą gorliwością w duszpasterstwie”⁸⁶, być „duszpastersko doświadczonym w posłudze parafialnej lub w innych dziedzinach”⁸⁷, posiadać „doświadczenie duszpasterskie”⁸⁸ czy „odpowiednie doświadczenie duszpasterskie”⁸⁹.

⁷⁹ RFIS, nr 30.

⁸⁰ Tamże, nr 34.

⁸¹ Tamże, nr 36.

⁸² Por. *Tra i vari mezzi*, nr 12, 25, 49, 51, 70, 75; por. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 69.

⁸³ Por. tamże.

⁸⁴ Por. *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana...*, nr 67.

⁸⁵ EI, nr 192.

⁸⁶ AS, nr 89.

⁸⁷ RFIS, nr 30.

⁸⁸ PDV, nr 66; por. *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana...*, nr 3, przypis nr 7.

⁸⁹ *Tra i vari mezzi*, nr 2, 25, 49, por. nr 21.

Zakończenie

Urząd rektora wyższego seminarium duchownego ma w kościelnym porządku prawnym doniosłe znaczenie. Zadania wynikające z tego urzędu są liczne i bardzo odpowiedzialne. Rektor wobec wspólnoty wychowawczej i alumnów reprezentuje biskupa, odpowiada przede wszystkim za funkcjonowanie seminarium, jak również występuje w imieniu seminarium wobec władzy kościelnej i państwowej. On jest ostatecznie odpowiedzialny za wydanie opinii, którą przedstawia biskupowi odnośnie do zdatności kandydata do seminarium, realizacji różnych etapów drogi wychowawczej i zdatności do święceń⁹⁰. Stąd tytulariusz tego zadania winien odznaczać się zdatnością, czyli posiadać przymioty wymagane do tego urzędu prawem kanonicznym.

Rektor winien mieć odpowiednie, i to w wysokim stopniu, kwalifikacje: duchowe, naukowe i praktyczne, które ma nieustannie rozwijać. Są one tak ważne, że jeżeli biskup nie posiada odpowiednich kandydatów w swojej diecezji na urząd rektora seminarium, powinien zwrócić się do innych diecezji, bardziej zasobnych w takich kapłanów.

Bibliografia

Źródła

- Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de Institutione sacerdotali „Optatam Totius”* 28.10.1965, nr 5, „Acta Apostolicae Sedis” 58 (1966), s. 713–727, tekst polski: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 288–301.
- Conferenza Episcopale Italiana, *La formazione dei presbiteri nella Chiesa italiana. Orientamenti e norme per i seminari (terza edizione)*, 4.11.2006, „Notiziario della Conferenza Episcopale Italiana” 40 (2006), nr 10, s. 289–435.
- Congregación para el Culto Divino y la Disciplina de los Sacramentos, *Carta circular sobre los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos a las sagradas Órdenes* 10.11.1997, „Notitiae” 33 (1997), s. 495–506.
- Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi*, 22.02.2004, Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005.

⁹⁰ Congregación para el Culto Divino y la Disciplina de los Sacramentos, *Carta circular sobre los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos a las sagradas Órdenes*, 10.11.1997, Anexo I–II, „Notitiae” 33 (1997), s. 495–506; por. A. Francia, *Lo statuto giuridico del rettore di seminario...*, s. 70.

- Congregazione per L'educazione Cattolica, *Direttive „Tra i vari mezzi” sulla preparazione degli educatori nei seminari*, 4.11.1993, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 13, Bologna 1995, nr 1734–1775.
- Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Pastores dabobis”*, 25.03.1992, „Acta Apostolicae Sedis” 84 (1992), s. 657–804.
- Pius PP. XI, *Litterae encyclicae „Ad catholici sacerdotii”* (20.12.1935), „Acta Apostolicae Sedis” 28 (1936), s. 5–53.
- Pius PP. XII, *Epistula apostolica „Volvidos cinco”*, 23.04.1947, „Acta Apostolicae Sedis” 39 (1947), s. 285–289.
- Sacra Congregatio pro Episcopis, *Directorium „Ecclesiae imago” de pastoralis ministerio Episcoporum*, 22.02.1973, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 4, Bologna 1997, nr 1945–2328, tekst polski: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. 6, z. 1, red. E. Szafrowski, Warszawa 1975, nr 10370–11035.
- Sacra Congregazione per L'educazione Cattolica, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 6.01.1970, „Acta Apostolicae Sedis” 1970, s. 321–384, editio apparata post Codicem iuris canonici promulgatum, 19.03.1985, Typis Polyglottis Vaticanis 1985.

Literatura

- Brugnotto G., *Il seminario maggiore: autentica comunità ecclesiale. Annotazioni teologico-canonistiche*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 14 (2001), nr 3, s. 227–249.
- Coccopalmerio F., *La formazione al ministero ordinato*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 14 (1990), nr 1, s. 6–17.
- Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. 2, cz. II, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1996².
- Diccionario General de Derecho Canónico*, t. 6, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Pamplona 2012.
- Francia A., *Lo statuto giuridico del rettore di seminario nell'attuale legislazione canonica*, Roma 2007.
- Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, ks. 1: *Normy ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań 2003.
- Laghi P., *La formazione dei sacerdoti alla luce della „Pastores dabobis”*, „Seminarium” 33 (1993), s. 124–134.
- Montini P., *L'ammissione al seminario di candidati usciti o dimessi da seminari o istituti di vita consacrata*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 14 (2001), nr 3, s. 291–307.

KWALIFIKACJE REKTORA WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO

Streszczenie

Niniejszy artykuł podejmuje kwestię kwalifikacji rektora wyższego seminarium duchownego w aspekcie kanonicznym. Najpierw ogólnie ukazano przepisy mówiące o zdolności do pełnienia urzędu rektora seminarium. Następnie skoncentrowano się na problematyce przymiotów ludzkich rektora seminarium. Z kolei przedstawiono walory duchowe rektora. Wreszcie skupiono się na zaletach naukowych i praktycznych kapłana pełniącego tę funkcję.

Słowa kluczowe: rektor, wyższe seminarium, biskup, diecezja, formacja

QUALIFICATIONS OF THE RECTOR OF THE MAJOR SEMINARY

Summary

The article discusses the issue of qualifications of the rector of the major seminary in the canonical context. First, in general terms, it outlines the rules specifying the capabilities which are necessary to hold the office of the rector of the major seminary. Next it focuses on the question of human attributes of the rector of the major seminary. It also enumerates the spiritual virtues of the rector. Finally it describes the scholarly and practical qualities of the mentioned priest.

Keywords: rector, major seminary, bishop, diocese, formation